

Palud., d. 18, quæst. 6, art. 2, et ex parte idem sentit Major ibi, quæst. 4, scilicet, quantum ad illos actus, qui prohibentur per censuram de jure humano, et non de jure divino; putat autem ipse aliquos esse prohibitos jure divino; et ideo in illis negat hanc assertionem. Sed, et fundamentum illud falsum est, per se loquendo de actu non per se et intrinsece malo, sed solum, quia prohibito, de quo nunc loquimur; nam de priori jam in prima propositione dictum est. In hoc igitur sensu loquendo, nullus actus prohibetur jure divino ex vi censuræ, sed tantum jure Ecclesiastico, ut statim ostendam ex principiis positis in initio hujus materiæ. Et præterea, etiamsi hic interveniret jus divinum positivum, et non naturale, non inde fieret obligare semper cum tanto detrimento, ut periculo mortis, v. gr., vel simili; nam etiam jus divinum positivum potest in hoc moderationem habere, et non semper cum tanto rigore obligare, de quo alias. Unde eandem sententiam absolute, et sine restrictione tenet Sylv., verb. *Excommunicatio* 5, quæst. 44, et Angelus, *Excommunicatio* 6, num. 47; Navarr., in c. Inter verba, prælud. 3, n. 4, qui omnes in specie loquuntur de communicantibus cum excommunicato, etiam in sacris; tamen ratio procedit de excommunicato, et consequenter de omni censura, et de omni actu ejus, qui solum sit malus, quia prohibitus.

8. *Ratio conclusionis.* — Est autem ratio, quia lex positiva, præsertim humana, non obligat cum tanto rigore, ut cum gravissimo detrimento, vel periculo servanda sit; sed tota hæc prohibitio, qua homo censura ligatus prohibetur hos vel illos actus facere, est mere positiva et Ecclesiastica; ergo in casu prædicti metus et periculi cessat. Major est veluti axioma quoddam receptum in materia de legibus; jam enim exclusimus peculiarem casum, quando violatio legis cederet in contemptum ejus, vel Ecclesiasticæ potestatis, sub quo comprehendimus omnem causam, seu rationem publicam boni communis, propter quod, si moralis occasio id postulaverit, potest lex humana obligare etiam cum periculo mortis. Tamen extra hunc specialem eventum lex humana, per se loquendo, et regulariter, non ita obligat, etiamsi Ecclesiastica sit, quia, vel in Ecclesia non est tanta potestas ad obligandum cum eo rigore, vel quia, etiamsi sit, ex suavi et prudenti providentia non utitur illa, absque urgente ne-

cessitate, quia neque ad commune bonum necessarium est, neque expedit; et ideo omnes sapientes ita interpretantur hujusmodi leges. Minor autem probata est in principio hujus materiæ, ubi ostendimus, omnes effectus censuræ immediate et per se pertinere ad jus humanum, et non ad divinum. Et probatur facile, quia vel hoc jus divinum est positivum, et oportet illud ostendere, nullibi enim extat; aut est naturale intrinsece ortum ex aliqua circumstantia, vel indecentia, quam censura secum afferat, et hoc etiam dici non potest; quid enim est, cur ex natura rei malum sit, quod excommunicatus Missam audiat, nisi Ecclesia hoc illi prohiberet?

9. *Evasioni occurratur.* — Dices, in ipsa censura intrinsece includi hanc prohibitionem, et ideo illud jus divinum, quod præcipit Ecclesiæ obedire, ad hoc etiam obligare. Respondetur: illud est remote, quo modo jus divinum et naturale obligat ad servandas omnes leges humanas; tamen proxime Ecclesiastica prohibitio est quæ obligat, quæ prohibitio in ipsa censura intrinsece includitur; nihil enim aliud est censura, quam morale quoddam vinculum ex quibusdam privationibus, et prohibitionibus moralibus ab Ecclesia confectum, ut in medicinalem poenam pro contumacia infligatur; est ergo tota hæc prohibitio positiva et Ecclesiastica. Et confirmatur; nam communicatio cum excommunicato etiam in sacris est prohibita jure humano; ergo et aliæ actiones, quæ non includunt intrinsece crimen, aut malitiam, quæ ex vi censuræ prohibentur, vel ipsi ligato, vel aliis, erunt prohibitæ jure humano. Consequentia ab omnibus admittitur; antecedens vero patet, quia illa communicatio non est intrinsece mala; aliquando enim est licita, etiam jure antiquo, ut patet ex c. Cum non ab homine, de Sent. excom.; et ex novo jure Extrav. Ad evitanda, licita est quamdiu excommunicatus non est denunciatus, quod etiam est signum, eam non esse de jure divino positivo, cum Ecclesia eam limitet, vel ampliet, prout expedire censet.

10. *Cap. Sacris, quod erat fundamentum contrariæ sententiæ, satisfi.* — Ad fundamentum contrariæ sententiæ, quod præcipue sumitur ex c. Sacris, respondetur, Pontificem in eo textu non constituere universalem regulam negativam, scilicet metum nunquam in hac materia excusare a peccato mortali et nova censura, sed de absoluta vi regulam generalem affirmativam constituere, semper

excusare a culpa, et consequenter a censura. Quod ergo subdit, metum non excusare, proportionate intelligendum est per solam contradictionem, non per contrarietatem, id est; non semper excusare; non vero, quod nunquam excuset. Mens ergo Pontificis fuit docere, metum ex se non habere illam efficaciam, quam habet vis ad impediendam censuram; quia non semper excusat a culpa mortali, sicut illa, simulque docere voluit, quoties metus non excusat a culpa mortali contra Ecclesiæ prohibitionem de non communicando cum excommunicato, non excusare a censura.

11. Quando autem talis metus non excusat a peccato mortali non declarat Pontifex, sed id explicandum relinquit interpretibus. Intelligi ergo potest, tunc non excusare, quando communicatio intrinsece includit malitiam, ut est communicatio cum injuria fidei, vel contemptu censuræ, vel communicatio in crimine, propter quod censura lata est, seu in contumacia; et in universum communicatio, quæ est cum cooperatione ad actum malum, et censuræ contrarium; nam talis cooperatio semper est intrinsece mala, qualis esset dare Eucharistiam excommunicato denunciato peccati cum comminatione mortis; id enim nunquam liceret, quia aliunde jam habet intrinsecam malitiam; et ideo pertinet ad primum membrum in prima propositione positum. Quod maxime certum est, quando peccatum, non obstante metu, directe est contra ipsam censuram, vel Ecclesiasticam potestatem, unde manat; nam tunc non obstante metu, ipsum Ecclesiasticum præceptum obligat, cui annexa est censura. At vero quando peccatum non est contra censuram, sed aliunde, scilicet, contra dignitatem sacramenti, vel aliquid hujusmodi, tunc probabiliter dici potest specialem prohibitionem Ecclesiasticam cessare, et consequenter censuram illi annexam excusari, ut latius explicabimus agentes in particulari de excommunicatione, et aliis censuris. Alia interpretatio illius textus est, loqui Pontificem in illa secunda parte de metu levi, qui ad excusandum non sufficit, ita ut in priori parte illius textus nomine coactionis intelligatur non tantum absoluta vis, sed etiam moralis coactio per metum cadentem in constantem virum; in posteriori vero parte sermo sit de quolibet inferiori metu; ita enim nomen coactionis interdum in jure sumi constat ex c. De Judæis, 45 d. Sed prior expositio mihi magis probatur.

12. *Respondetur ad rationem contrariæ sententiæ.* — Ad rationem illius sententiæ respondetur, etiam si prohibitio censuræ gravis sit, non tamen semper esse talem, ut in singulis actibus ejus executio et inviolata observantia ad commune bonum necessaria sit, aut ex opposito actu sequatur gravis offensus, aut injuria Ecclesiæ, vel aliquid hujusmodi, propter quod debuerint obligare fideles ad eam servandum, non obstante probabili metu mortis. Imo hinc potius fit, non solum propter metum mortis, sed etiam propter metum gravis infamiæ, et jacturæ temporalium bonorum magni momenti, posse excusari hominem ab hac obligatione, ex eodem principio, quod leges positivæ non obligant cum tanto rigore extra casus speciales supra positos, quod ex sequenti puncto magis constabit.

13. *Licet esse exercere actionem sub censura prohibitam, ad vitandum grave detrimentum, licet non oriatur ex metu.* — Ex dictis itaque in precedenti puncto de periculo proveniente ex metu, a fortiori colligitur, quando non ex metu extrinsecus illato, sed ex aliis circumstantiis, vel occasionibus oritur simile detrimentum, licet esse propter illud vitandum exercere actionem per censuram prohibitam. Ita docent citati auctores, et alii, quos in sequenti puncto referam; est enim utriusque fere eadem ratio. Exempla sunt, si quis sit excommunicatus omnino occultus, et non possit hodie statim absolutionem obtinere, neque etiam possit sacrum omittere sine infamia et nota totius populi; tunc licitum est ei sacrum audire, ne se prodat, et idem est in similibus casibus. In quibus prudentia opus est ad ponderandam, et periculi, et nocimenti gravitatem ex una parte, et ex alia qualitatem actionis prohibitiæ, et circumstantias ejus, ut ita rationabiliter judicari possit, an in tali eventu obligatio censuræ, et prohibitio cessent; in communi tamen loquendo, non videtur dubium, quin in hoc capite possit cessare. Sequiturque hoc a fortiori ex dictis; nam magis excusat periculum gravis nocimenti, quasi ab intrinseco ortum ex ipso humanarum rerum statu, quam extrinsecus illatum, quia extrinseca coactio, cum ex directa intentione inducat ad transgressionem legis, natura sua majorem vim infert ipsi legi, et quasi injuriam quamdam; altera vero necessitas, quæ ex ipsis rebus oritur, non ita directe infertur propter transgressionem legis; solum illa existente, actus, qui videbatur censura prohi-

bitus, fit medium necessarium ad vitandum illud periculum; ergo si prior necessitas ex metu proveniens excusat, multo magis hæc altera. Et confirmatur, nam propter similem occasionem licet interdum dimittere quod jure divino præceptum erat; ut, si non possum confiteri unum peccatum sine gravi infamiatione, vel sine periculo mortis, possum illud tacere, et alia confiteri; et sacerdos habens conscientiam peccati mortalis, et inopiam confessoris, si non potest absque gravi infamia omittere sacrum, potest illud facere, præmissa contritione, et absque confessione; ergo idem erit in præsentia. Neque in hoc est specialis difficultas, præter superius tractata, cum his, quæ in sequenti puncto addemus.

44. *Propter vitandum grave scandalum licitum esse agere aliquid præter obligationem censuræ.* — Ulterius ex dictis sequitur, etiam propter vitandum grave scandalum aliorum, licitum esse prætermittere, vel agere aliquid præter obligationem censuræ, ut, v. gr., audire sacrum, vel aliquid simile, ex cujus omissione grave aliquod scandalum timetur. Ita tenere multos dixit Nav., in c. 4, § Labore, in fin., de Pœnit., d. 6; se vero ait in præsentia nihil pronunciare; id tamen expresse affirmat in Summa, c. 27, n. 239, ubi ait de casu infamiæ supra posito, sed a fortiori idem est de casu scandali; et ita utrumque conjunxit Castro, lib. 2 de Leg. pœnal., c. 15, circa 2 concl.; et idem docet Soto in 4, d. 18, quæst. 2, art. 5, ubi ait, gravissimum debere esse scandalum, ut ejus vitandi causa hoc liceat; loquitur tamen in specie de sumptione Eucharistiæ, unde videtur ibi corrigere vel limitare quod d. 12, quæst. 4, art. 4, in fin., dixerat, excommunicato etiam occulto non licere propter scandalum ad sacramentum accedere. Ac tandem videtur hæc expressa sententia D. Thomæ, 3 part., quæst. 83, art. 6, ad 2, in verbis illis: *Nisi grave scandalum timeretur*, propter quod evitandum fatetur posse aliquando sacerdotem excommunicatum sacrificium perficere, quod secluso scandalo teneretur omittere. Ratio denique est sæpe tacta, quod leges humanæ ac positivæ non obligant cum scandalo proximorum. Item quia majus malum est aliorum scandalum, quam infamia propria; ergo, si hoc licet ob vitandam propriam infamiam, multo magis propter vitandum grave scandalum, ad quod ex præcepto charitatis, quod gravius est, et magis obligat, tenemur. Unde hac ratione licet dare Eucha-

ristiam occulto peccatori publice petenti: ergo, etc.

45. *Covarr. sent. et limitatio.* — Contrariam nihilominus sententiam tenet Sylv., ut Covarr. refert in cap. Alma, 4 part., § 2, num. 11, qui illud insinuat, verb. *Excomm.* 3, num. 4, § Quinto excluditur, licet oppositum sentiat in verb. *Eucharistia* 2, num. 40, cum Angelo, eod. verb., num. 6; ipse vero Covarr. ex parte idem sequitur, dicens, quoad alios actus esse veram nostram sententiam, non vero quoad usum sacramentorum; nam quando aliquis per censuram privatus est receptione sacramentorum, etiamsi censura occulta sit, non potest propter vitandum scandalum illa recipere, vel Missarum solemniam celebrare, quia ipsa censura efficit hominem indignum usu sacramentorum, præsertim excommunicatio major, quæ ab unione fidelium hominem separat, et ideo talis actus est contra jus naturale et divinum; nunquam ergo licet, etiam propter vitandum scandalum. Et quoad hoc constituit differentiam inter ipsum excommunicatum, et alios, qui cum ipso communicant, quia censura magis separat excommunicatum a communione et usu sacramentorum, quam alios a communicando cum illo, ut docuit Gloss. in cap. Quoniam, 11, quæst. 3, et sumitur ex cap. Illud, de Cler. excom. minist., et nos suo loco inferius dicemus. Sic igitur, etsi propter vitandum scandalum licitum sit sacramentum ab excommunicato accipere, non tamen licet ipsi excommunicato recipere. Unde etiam infert cum Adrian., quæst. 3 de Clav., nunquam licere dare sacramentum excommunicato occulto, propter vitandum scandalum, quia esset cooperatio ad rem intrinsece malam. Et idem tenet Jacobus de Graff., lib. 4 Decis. cas. conscient., cap. 12, num. 12, et sequentibus.

46. Citatur etiam pro hac sententia Canus, Relect. de Pœnit., part. 3, qui specialiter loquitur de absolutione sacramentali, in qua id poterit habere verum, quando ex defectu jurisdictionis absolutio nulla futura est; nam tunc intrinsece malum est talem actum efficere; et ideo nunquam erit licitum propter vitandum scandalum, juxta generalem regulam supra positam. Vix tamen potest hæc actio esse necessaria ad vitandum scandalum, cum secretissime fiat cum solo pœnitente, vel, si publice audiendæ sint confessiones, potest quis alias occasiones quærere, ne tunc illo munere fungatur. Vel certe, si tandem non

possit, et alioqui censura sit occultissima, juxta aliam regulam supra positam Ecclesia jurisdictionem confert ministro sic tolerato, quando talem actionem exercet; et ideo, jam tunc actio non erit intrinsece mala, sed eadem ratio erit de illa, quæ de aliis. An vero idem sit dicendum, quando talis excommunicatio ministri publica est aliis, quamvis pœnitenti sit occulta, attingemus infra agentes de excommunicatione; prius enim oportet exponere novum jus statutum circa excommunicatos in Extravag. *Ad evitanda*, Concil. Constan., quo supposito, vix potest talis casus accidere.

47. *Limitatio Covarr. improbat.* — Opinio autem seu limitatio Covarr. nulla sufficienti ratione fundata est; nam censura, per se præcise considerata, non ponit in homine peculiarem qualitatem aut conditionem ab Ecclesiastica prohibitione distinctam, propter quam receptio sacramenti injuriosa illi sit, seu indigne facta, etiamsi Ecclesiastica prohibitio aliunde cesset; sed ostensum est, periculum scandali gravis sufficientem causam esse, ut cesset prohibitio Ecclesiastica: ergo. Major patet tum ex dictis in principio hujus materiæ de natura, et institutione censuræ, tum etiam ex dictis de operatione ex metu cadente in constantem virum; tum etiam quia is, qui ligatus est censura, potest coram Deo justificari per contritionem, vel etiam per confessionem bona fide et dispositione factam; ergo cum sit sanctus, poterit sanctè tractare. Aliunde vero, supponitur censura esse occulta, etiam coram hominibus, et secundum publicam existimationem habet jus saltem præsumptum ad usum sacramentorum; et alioqui suspendatur Ecclesiastica prohibitio ob urgentem occasionem gravis scandali, ut supponimus; ergo nihil fingi potest, ob quod illa actio sit intrinsece mala, et quicquid dicitur de indignitate, vel morali deformitate, quam secum affert censura, nihil est præter prohibitionem, nec moraliter explicari potest, quid aliud sit, cum censura non sit moralis malitia, et consequenter nec deformitas propria, sed poena quædam, quæ nec ex suo genere constituit hominem simpliciter malum aut indignum; neque ex tali specie pœnæ, nisi prout includit prohibitionem, quæ in prædicto casu non obligat, ut ostensum est. Quanquam enim usus sacramentorum, et oblatio sacrificii sint actiones gravissimæ inter eas, quæ per censuram prohibentur, nihilominus cum

prohibitio semper humana sit, non obligat cum tanto dispendio gravis scandali.

48. Nec refert, quod excommunicatus dicitur segregatus a communicatione fidelium, quia substantialiter potest non esse segregatus, nam et habet sacramentum, seu capacitatem baptismi, et potest esse unitus per fidem vivam; altera vero segregatio, quæ est in foro Ecclesiæ, revera nihil est, nisi prohibitio, quæ in præsentia casu cessat, quoad alioam existimationem, propterea quod censura occulta sit; quoad propriam vero, et personalem obligationem, propter urgentem necessitatem vitandi scandalum grave. Quocirca in hujusmodi eventu non solum licet aliis communicare cum excommunicato, sed etiam ipsi excommunicato communicare cum aliis, etiam in rebus divinis, cum propositis circumstantiis; nam licet verum sit censuram magis obligare ipsum ligatum, quam alios, quia in eo est causa censuræ, et in eum directe fertur, tamen tota illa major obligatio positiva est, et humana, et vinci potest, ut sic dicam, a necessitate vitandi scandalum grave. Et eadem, vel fortiori ratione, licitum mihi erit tali excommunicato dare sacramentum, si alioquin mihi constet, illum ob talem urgentem necessitatem et alioqui digne dispositum, illud postulare. Eo vel maxime quod, si res sit occulta, ut supponimus, non potest publice petenti communicatio denegari; si autem non publice, sed occulte petat, jam cessabit necessitas vitandi scandalum, et consequenter, neque digne petet, neque erit casus, in quo nunc versamur.

49. *Propter quod scandalum vitandum licet actionem prohibitam per censuram exercere.* — Advertunt tamen Doctores, quoties de necessitate vitandi scandali agitur, proprie, et in rigore Theologico esse accipiendum pro occasione, quæ aliis datur committendi aliquod peccatum, sive illud sit in actione simili, quale esset in præsentia, si alii inducerentur ad adulterium, dum intelligunt personam Ecclesiasticam aut religiosam propter tale crimen esse censuram ligatam, et ideo non sacrificare; sive peccatum sit in actione dissimili, ut si inducatur populus ea occasione ad murmurandum graviter, vel ad temere judicandum, non solum in ea occasione, sed etiam postea in aliis, vel ad aliquid simile. Parum enim refert, quod peccata sint hujus vel illius speciei, præsertim si mortalia sint; nam per omnia graviter læ-

ditur charitas; et ideo quodlibet scandalum hujusmodi, præsertim publicum, est gravissimum damnum. Secus vero erit si scandalum non in eo rigore sumatur, sed vulgari more, pro quadam admiratione, quæ solet ex aliqua occasione hujusmodi (quando nova est, et extraordinaria) in plebe excitari, cum frequenti sermocinatione circa talem effectum, et causas ejus, quæ omnia, per se loquendo, possunt contingere sine peccato; et ideo illud non est proprie scandalum; et necessitas vitandi illum rumorem non esset per se sufficiens ex hoc capite ad excusandum, nisi inde oriatur alia excusatio de vitanda gravi infamia, quæ ex hujusmodi rumore, et frequenti dictatione facile creari solet.

20. *Possitne ob publicam necessitatem populi exerceri actio per censuram prohibita.* — *Resolutio.* — Solet autem hic ulterius quæri, an, cessante scandalo gravi, ob aliquam publicam necessitatem populi, liceat interdum facere sacrum, per censuram prohibitum. Estque communis casus de sacerdote occulte excommunicato, quem in die festo populus expectat ad audiendum sacrum, neque habet alium a quo illud audiat, an possit talis sacerdos licite illud dicere, etiamsi alias possit omittere sine scandalo, sub aliqua specie ægritudinis, vel absentia, vel certe aperte pronunciando se esse excommunicatum, quando causa excommunicationis talis est, ut nec inferat infamiam, nec aliquam notam, vel scandalum, ut, v. gr., si esset propter moram in solutione debiti, vel aliquid simile. Quam dubitationem late tractat Ugol., tab. 4, cap. 13, § 4. Breviter tamen respondeo, secus scandalo, et infamia, vel alio simili nocumento gravi, illam non esse causam sufficientem ad peragendum tale ministerium in statu censuræ, ut senserunt Sylv. et Ang., verb. *Eucharistia* 2, quos citatus auctor merito sequitur. Et ratio est, quia in eo casu nullum verum incommodum sequitur ex omissione sacrificii; nam populus excusatur a peccato ob inopiam ministri; ipse vero minister, ob impotentiam legalem, seu prohibitionem; ergo spirituale incommodum nullum sequitur, quod in præsentem considerari posset; nam illud, quod existimare quis posset, de ipsa carentia sacrificii, et fructus ejus, non potest in considerationem venire, tum quia grave non est; tum etiam quia ex parte excommunicati per se et intrinsece conjunctum est cum censura; ex parte vero aliorum suppletur per volunta-

tem audiendi Missam; et alioqui etiam supponitur scandalum ablatum; neque etiam sequitur damnum temporale, ut supponitur; ergo nulla ibi intervenit causa sufficiens, quæ excuset. Observantia vero Ecclesiastici præcepti de audienda Missa die festo, cum sit veluti materialis respectu præcepti (nam posset tunc omitti sine culpa), non est tanti momenti, quanti est observantia ipsius censuræ, quæ formaliter, ac per se obligat ipsum sacerdotem; quæ obligatio in Ecclesia gravior censetur. Cujus argumentum est, quia longe gravior poena propter illius transgressionem posita est, scilicet irregularitatis. Item, quia hæc obligatio directe cadit super ipsum sacerdotem; alia vero, scilicet, quod populus Missam audiat in die festo, vel ad illud non pertinet, vel non nisi indirecte.

21. Quanquam vero hæc resolutio in hoc particulari casu vera sit, et in omnibus similibus, in quibus non intervenerit aliqua gravis necessitas proximi, tamen, ubi hæc intervenerit, aliud sentiendum est, quia etiam tenemur diligere proximos sicut nos ipsos, præsertim in spiritualibus. Et rationes superius factæ etiam hic habent locum servata proportione. Exempla autem moralia sunt, si proximus sit in extrema necessitate baptismi, poenitentia, aut Eucharistia in articulo mortis, de quibus in propriis locis dictum est in superioribus, et infra etiam occurret sermo tractando de excommunicatione.

SECTIO IV.

Quomodo suspendatur effectus censuræ.

1. Superest dicendum de ultimo puncto superius proposito, scilicet quomodo possit hic effectus censuræ impediri per suspensionem aliquam seu ablationem efficaciam ipsius censuræ. Duo autem tantum videntur posse cogitari modi, quibus hæc suspensio fiat, scilicet, vel per appellationem, vel per dispensationem; nam tertius modus, quo solet dici excommunicatio, verbi gratia, suspensio ad consensum partis, non est propria suspensio censuræ quoad effectum ejus, sed est ablatio ipsius censuræ pro tali tempore, vel sub tali conditione infra tale tempus implenda, per absolutionem ad reincidentiam, ut vocant, de qua infra suo loco dicemus.

2. *Per appellationem non impediri censuræ effectum.* — Prior igitur modus suspensionis non habet locum in censura, quia jure ca-

nonico statutum est, ut censura per appellationem non suspendatur, ut constat ex cap. Pastoralis, § Verum, et cap. Ad hoc, de Appel. et cap. Ad reprimendam, de Offic. Ord., et cap. Is cui, § ult. de Sent. excomm., in 6, ubi Glossæ, et Doctores in hoc conveniunt. Et ratio est clara ex dict. cap. Pastoralis, quia censura secum trahit executionem. Nam, licet Abb. in dict. cap. Ad reprimendam, putet, rationem hanc non esse in proposito sufficientem, tamen recte intellecta efficax est, quia si censura semel illata est per sententiam validam, cum appellatio interposita non tollat censuram, merito non habet vim suspendendi ejus effectum; quod quamvis ex prædicta ratione ortum habeat, proxime tamen et proprie fundatur in ipso positivo jure; et ideo, quantum ad nos pertinet, hic nulla superest difficultas. An vero illa appellatio possit habere alios effectus, et quomodo, ac quando fieri debeat, consultantur Canonistæ citatis locis, præsertim Gloss. in verb. *Suspendatur*, dict. cap. Ad reprimendam; et ibi Abb., num. 6, et Navarr., in cap. Cum contingat, de Rescrip., caus. null. 6, 14 et 15, et Sylvest. Excomm. 10, et verb. *Appellatio*.

3. *An per dispensationem, manente censura, ejus effectus impediri possit.* — *Prima opinio.* — Circa aliud membrum est gravior difficultas, an per dispensationem fieri possit, ut, manente censura, effectus alioqui per illam prohibitus licite fieri possit. Quidam enim censent non posse in hoc cadere humanam dispensationem; de hac enim loquimur; nam de divina dispensatione nec dubium esse potest, neque ejus speculatio nunc esset alicujus utilitatis. Quod ergo Ecclesia in hoc dispensare non possit, saltem in aliquibus effectibus censuræ, v. gr., in communicatione in divinis cum excommunicato, vel ut ipse excommunicatus illis communiaret, tenet Cov., cap. Alma, part. 1, § 4. Fundamentum ejus est, quia hæc prohibitio non est de jure humano, sed divino; imo inferius, § 2 et 3, sentit esse, non de jure divino positivo, sed naturali; quod si verum est, non solum Ecclesia, sed nec Deus ipse posset in hoc dispensare; citatque in eam sententiam alios auctores, præsertim Majorem in 4, dist. 48, quæst. 4, et Jacob. Latom., art. 7 cont. Luther. Ex quo inferit, non posse Summum Pontificem absque peccato audire Missam ab homine excommunicato, etiamsi ipse dederit ei facultatem dicendi, quia non potuit dare,

et ita contra jus divinum agit, et ideo peccat, quamvis ipse excommunicationem non incurrat propter illud delictum, quia hæc poena tantum est de jure positivo. Denique hinc putat oriri, ut non subditi alicui Episcopo, et etiam ipse Summus Pontifex, teneantur vitare excommunicatum a tali Episcopo, quia non tenentur ex præcepto Episcopi, sed ex divino jure, quo cautum est, ut excommunicatus ab aliis vitetur, quamvis ab homine tantum excommunicatus sit.

4. *Per dispensationem posse licite fieri, ut exerceatur actio per censuram prohibita, ipsa manente.* — Sed hæc sententia falsum habet fundamentum, ut ex dictis in superioribus constat. Quapropter dicendum censeo, per dispensationem legitimam fieri posse, ut quis sine peccato exerceat actum censuræ prohibitum, etiamsi a censura non absolvetur. Probatur, quia hæc prohibitio est tantum de jure humano, ut supra ostensum est; ergo potest dispensari per potestatem humanam; hæc enim regula generalis est; neque est ulla ratio constituendi in hac materia peculiarem exceptionem. Item inductione in variis effectibus censuræ declarari potest, nam per excommunicationem fit aliquis incapax beneficii, ita ut collatio non teneat, tamen extra controversiam est posse in hoc dispensari. Unde ex omnium sententia, si Summus Pontifex alicui conferat beneficium, sciens ipsum esse excommunicatum, collatio facta tenet, quia censetur cum illo dispensare, ut tradit ipse Covarr., cap. Alma, part. 1, § 7, num. 2; et in cap. Postulastis, de Cleric. excomm. min., dicitur, excommunicatos non posse retinere beneficia sibi collata nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum; ergo eadem ratione potuisset a principio dispensari, ut collatio facta esset valida. Præterea, de privatione civilis seu humanæ communicationis certissimum est, jure Ecclesiastico esse introductam, et ita etiam posse in ea dispensari, quod nec Covarr. videtur negare, sed solum de communicatione in sacris, quia hanc putat esse contra jus divinum, aliam vero solum contra humanum; cum ergo ostensum sit, hoc discrimen falso assignari, quia utraque communicatio est solum contra jus humanum, fit, ut prior etiam differentia nulla sit. Denique jam ex parte dispensatum est per Extravagantem Ad evitanda, cum aliis ut possint communicare etiam in sacris cum excommunicato non denunciato; ergo e contrario si expediret, præsertim in particu-

lari aliquo casu, posset dispensari cum aliquo excommunicato, ut sacra contingeret, seclusa alioqui omni irreverentia, vel circumstantia, quæ posset actum pravum reddere, quod facile fieri posse ex superioribus constat.

5. *Papam posse hanc dispensationem concedere.* — Ex quo fit, hanc dispensationem maxime posse concedi a Summo Pontifice, in quo est suprema Ecclesiæ potestas; et eodem modo, quo dari potest in aliis legibus Ecclesiasticis; nam, ut juste detur, causa legitima intercedere debet; si autem sine illa illicite concedatur, nihilominus valida erit; hæc enim est generalis regula similium dispensationum. Unde, quo hæc gravior esse videtur ex suo genere, eo majorem causam requirit; et similiter, quo actus, in quo dispensandum est, fuerit gravior, qualis est receptio sacramenti, aut ministerium Missæ, eo major etiam causa necessaria erit.

6. Quo fit, non esse in universum verum, Papam peccare communicando in sacris cum excommunicato, sed solum quando id faceret sine causa legitima; hæc vero intercedente, sicut potest dispensare cum aliis, ita et secum, vel cum excommunicato in ordine ad ipsum Papam. Communiter autem non videtur esse in usu hujusmodi dispensatio, vel quia raro occurrit hujusmodi causa, vel quia aliud remedium inventum est magis absolutum, et præsentaneum, scilicet absolvere prout excommunicatum solum ad talem effectum, prout communiter fieri solet in collatione beneficiorum. Si tamen expediret aliquando non absolvere simpliciter, sed tantum dare licentiam ad illum actum per modum dispensationis, nihil obstat quominus possit fieri. Nisi fortasse quis contendat, illam non fore dispensationem, sed absolutionem quasi partialem censuræ. Sed erit contentio hæc de modo loquendi, cum res jam constet; et modus loquendi usitatus non est, nec in rigore verus, quia nec a censura per partes quis absolvitur, ut colligi potest, si recte ponderetur, ex Clem. ult.; de Sent. excomm., in priore ejus parte; neque necesse est uti verbis, aut forma, quæ absolutionem indicent; et quia revocata dispensatione, actus maneret prohibitus sine nova censura; ergo non præcesserat absolutio, sed dispensatio.

7. *An inferiores Prælati possint in hoc dispensare.* — Sed quæres, an etiam inferiores Prælati possint in hoc dispensare. In quo unum est certum, scilicet, Prælatum, qui non habet jurisdictionem absolvendi a tali cen-

sura, non habere ad dispensandum in illa, quia, ut minimum, tanta jurisdictio necessaria erit. An vero Episcopus possit dispensare hoc modo in censura, quam ipse tulit, dubitari potest, quia, ut multi Canonistæ dicunt, Episcopus potest dispensare in omnibus, in quibus Papa, nisi sit illi prohibitum; sed nulli legimus hanc dispensationem esse reservatam Papæ: ergo. Quæ ratio non procedit in Prælati inferioribus Episcopo, quia non habent tam perfectam jurisdictionem sicut ille, neque dispensare possunt in communi, nisi quatenus eis conceditur speciali privilegio; prohibitio autem hæc censurarum ad jus commune pertinet, ut statim dicam, et nunquam potestas hæc dispensandi in censuris conceditur, sed absolvendi tantum.

8. *Episcopi non habent hanc potestatem.* — Sed et de Episcopis probabilius censeo (generatim loquendo) non habere hanc potestatem. Quod uno verbo attingit et affirmavit Ugol., tab. 4, cap. 10, § 6, num. 4, citans Socinum Sen., in c. Officii, de Sent. excomm., num. 171. Qui, dum peculiariter negant Episcopum dispensare posse, ut excommunicatus actus ei prohibitos sine absolutione exerceat, tacite insinuant Pontificem Summum id posse, ut asseruimus. Cur autem Episcopus hoc non possit, nullam rationem afferunt. Ego vero existimo rationem esse, quia in rebus jure communi, et universa Ecclesia prohibitis, dispensare non possunt, nisi ubi, vel ipso communi jure eis conceditur, vel aliqua recepta consuetudine et traditione. Ita enim censeo limitandam esse illam propositionem aliquorum Canonistarum, nam contraria sententia et verior est, et hoc tempore communior, et fere aperte colligitur ex c. Dilectus, de Tempore ordinationis, et fundari etiam potest in cap. At si clerici, § De adulteriis, de Judiciis, ubi hæc res communiter disputatur; et in Theologia in materia de leg., et statibus, et potestate Papæ, et Episcoporum, tanquam in propriis locis tractatur. Hæc autem potestas, de qua loquimur, nec jure communi illis conceditur, nec consuetudine recepta est, nisi fortasse in aliqua re minima, ut dandi licentiam ad loquendum cum aliquo; quæ proprie non potest dici dispensatio, sed declaratio justæ causæ, ex qua ipsum jus commune id facere permittit; alioqui neque illud licite fieri posset.

9. *Num possit Episc. dispensare, ut collatio beneficii excommunicato facta valida sit.* — Atque hinc dicit Glossa in c. Postulastis

de Cleric. excomm. ministrant., verb. *Dispensatum*, posse Episcopum dispensare in hoc particulari effectu, quod collatio beneficii excommunicato facta valeat, quam ibi Abbas, n. 8, et alii sequuntur fundati in illo textu, in quo talis dispensatio permittitur absolute, et sine restrictione; quodcumque autem dispensatio aliqua in jure permittitur, signum est, etiam Episcopis concedi, ut est etiam communis sententia Canonistarum, argum. cap. Nuper, de Sent. excomm. Verumtamen, si recte attendatur ad cap. illud Postulastis, in eo non dicitur posse dispensari cum excommunicato, ut collatio ei facta valeat, sed posse dispensari cum eo, qui beneficium excommunicatus obtinuit, ut illud retineat, scilicet postea absolutus; ita enim intelligendum id est; neque enim Pontifex daret facultatem dispensandi cum excommunicato perseverante in sua contumacia, ut beneficium male partum retineat. Est autem longe diversum dispensare, ut collatio beneficii, facta excommunicato, a principio sit valida, vel dispensare, ut collatio, quæ prius nulla fuit, valere incipiat, ut per se notum est; nam prior dispensatio formaliter et directe est ad impediendum effectum excommunicationis, et cedit in favorem ipsius excommunicati, dum excommunicatus est, imo dum excommunicatur; posterior vero non est dispensatio excommunicationis, nec impedit effectum ejus, sed supponit potius censuram habuisse suum effectum, et postea remedium illi adhibet post ablatam censuram. Neque enim de ratione censuræ est, ut malum illud remedio careat; unde non est favor concessus excommunicato, sed jam absoluto, et ideo in nulla re obstat censuræ. Non ergo potest sumi argumentum ab una dispensatione ad aliam; nam, quod textus ille de posteriori tantum dispensatione loquatur, manifestum est, tum quia post illa verba, *Nec illi valent ea licite retinere*, immediate subjungitur, *Nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum*; tum etiam quia in proxime sequentibus concluditur talis ratio, *Cum ea non fuerint canonice consecuti*; solum ergo fit sermo de dispensatione, perquam collatio, quæ nulla fuit, ratificatur.

10. Unde non censeo posse Episcopum in hoc dispensare, ut collatio beneficii, facta excommunicato, in principio rata sit. Quod inde confirmari potest, quia alias Episcopus scienter dans beneficium excommunicato, quocumque dispensare posset, censendus esset dispensare

et ratam facere collationem, sicut de Pontifice maximo diximus; at vero oppositum constat ex illo textu, in quo statim pœna imponitur Episcopis hoc scienter facientibus, et supponitur, factum non tenere, si ipsi facere præsumant. Ac denique hanc sententiam aperte tenet Covarruvias, cap. Alma, 4 part., § 7, num. 8.

11. *Cur excommunicatus ab uno Episcopo pro tota Ecclesia vitandus sit.* — Ad fundamenta contrariæ sententiæ jam responsum est. Ad illud vero postremum de excommunicato a particulari Episcopo, an vitandus sit in tota Ecclesia, Scotus, in 4, dist. 19, q. 1, art. 5, ex opposito fundamento dixit non esse ubique vitandum, propter limitatam excommunicantis jurisdictionem. Sed alienum hoc est ab usu Ecclesiæ, et canonum præceptis; et ideo non oportet ad aliquod extremum declinare. Fatendum est enim, excommunicatum esse ubique vitandum, non quia jure divino ita cautum sit; alias etiam de externa, et civili communicatione idem dicendum esset, quod Covar. non concedit; nec propter solam jurisdictionem particularis Episcopi; sed propter institutionem talis censuræ, quæ auctoritate totius Ecclesiæ ita facta est, ut, a quocumque applicata fuerit, hanc universalem vim habeat, ut in Concilio Nicen., cap. 5, aperte dicitur; et in cap. Sicut Apostoli, cum duobus sequentibus insinuat, 11, quæst. 3, et est fere aperta declaratio Innocent. III, in cap. Ad reprimentam, de Offic. Ordinarii, et latius infra suo loco dicitur; et videri etiam potest Soto, dist. 22, quæst. 2, art. 4.

DISPUTATIO VII.

DE ABSOLUTIONE, ET MODIS, QUIBUS CENSURA TOLLI POTEST.

Diximus in principio hujus materiæ, censuram talem esse pœnam, quæ perpetua non sit ex vi suæ institutionis, sed auferri possit. Imo addidimus postea talem esse, ut auferenda sit, quoties causa cessaverit, et correctata fuerit contumacia; superest ergo, ut, postquam de vinculo censuræ omnia tractavimus, quæ in communi desiderari possunt, de illius etiam solutione pauca dicamus. In qua re explicanda, brevius quidem agemus, eundem tamen ordinem observabimus, prius de potestate, deinde de actu ejus, et de modo quo debet rite seu recte fieri, disserentes.